

Ελένη Δερβένη<sup>1</sup>  
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων  
Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών  
Νικολέττα Τσιτσανούδη-Μαλλίδη<sup>2</sup>  
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων  
Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών

## ΛΕΚΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΣΤΟΝ ΤΟΠΙΚΟ ΤΥΠΟ ΤΗΣ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΙΟΥ ΤΑ ΕΤΗ 2015-2016

Σε μία εποχή κατά την οποία η Ελλάδα γνωρίζει αυξημένη είσοδο μεταναστών και προσφύγων, σε συνδυασμό με την εμφάνιση φαινομένων ρατσιστικής ρητορικής και εκδηλώσεων βίας, και την εντεινόμενη οικονομική κρίση, εκτιμάται ότι παρουσιάζει ενδιαφέρον η αφήγηση των ΜΜΕ σε συνάρτηση με την παιδική προσφυγική ηλικία. Η εργασία ασχολείται με τις γλωσσικές απεικονίσεις των παιδιών των προσφύγων κατά τα έτη 2015-2016 στα τοπικά μέσα ενημέρωσης δύο νησιών της Ελλάδας, τα οποία δέχθηκαν τα τελευταία χρόνια μεγάλο αριθμό προσφύγων, της Χίου και της Μυτιλήνης. Συγκεντρώνει δεδομένα από τις εφημερίδες *Δημοκράτης της Μυτιλήνης* και *Πολίτης της Χίου*, λόγω της κρισιμότητας του γεωγραφικού κριτηρίου. Τα δύο νησιά λειτούργησαν ως πύλες εισόδου χιλιάδων προσφύγων και μεταναστών και η βιωματική ένταση των γεγονότων προσδιόρισε σε μεγάλο βαθμό την καταγραφή και μετάδοσή τους.

**Λέξεις-Κλειδιά:** Λεκτικές περιγραφές, Παιδιά-πρόσφυγες, Τοπικός τύπος

### 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το 2015 η Ελλάδα έγινε το κύριο σημείο εισόδου στην Ευρωπαϊκή Ένωση των προσφύγων και των μεταναστών από την Τουρκία. «Πρόκειται για τη μεγαλύτερη μαζική μετακίνηση πληθυσμού στην πρόσφατη ιστορία και μία από τις σημαντικότερες ανθρωπιστικές κρίσεις που έχει αντιμετωπίσει η Ευρώπη

<sup>1</sup> ederveni@uoi.gr

<sup>2</sup> nitsi@uoi.gr

μεταπολεμικά» (UNHCR 2014). Η Ελλάδα αποτελεί ένα ενδιαφέρον πεδίο για τη μελέτη του τρόπου μέσω του οποίου ο τύπος αποτύπωσε την προσφυγική κρίση της Συρίας. Μολονότι η δημοσιογραφική κάλυψη της προσφυγικής κρίσης έχει τύχει αντικείμενο ευρείας μελέτης στο πλαίσιο αρκετών θεωρητικών και εμπειρικών ερευνών, οι απεικονίσεις των παιδιών των προσφύγων δεν έχουν μελετηθεί επισταμένως έως σήμερα (Δερβένη 2020).

Ο δημοσιογραφικός λόγος σε ορισμένες περιπτώσεις έθεσε διαχωριστικές γραμμές, γενικεύοντας και δομώντας την ταυτότητα των μεταναστών στη βάση της διάκρισης ανάμεσα στο «εμείς» και οι «άλλοι». Σύμφωνα με την Malkki (1995: 9) ο πρόσφυγας απεικονίζεται ως ένας ξεχωριστός τύπος ανθρώπου. Στο πλαίσιο αυτό, η ίδια (1995, 1996) συζητά τον τρόπο ανάδυσης του πρόσφυγα μέσα από τη μαζική διαχείριση των πληθυσμιακών ομάδων ως παγκόσμια φιγούρα αποπροσωποποιημένη, και αναλύει τον τρόπο με τον οποίο η φιγούρα του πρόσφυγα κατασκευάστηκε ως μια μη συγκεκριμένη υποκειμενικότητα, αποϊστοριοποιημένη και απο-πολιτικοποιημένη. Μετανάστες και πρόσφυγες συχνά παρουσιάζονται όχι ως μεμονωμένα άτομα αλλά ως μια ομογενοποιημένη ομάδα, στην οποία συχνά αποδίδονται χαρακτηριστικά απειλής, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους (Thorbjornsrud 2015: 773). Ο ξένος είναι ο «άλλος» επειδή «δεν είναι εκ των έσω» και δεν αποτελεί μέρος της ομάδας και επομένως, κατανοείται πάντα ως προς ένα δίκτυο πολιτικής εξουσίας και νομικών δικαιωμάτων, καθώς χωρίς την ύπαρξη αυτού του δικτύου, δεν θα υπήρχε αυτή η εξωτερικότητα και απειλή που αυτός πρεσβεύει. Με άλλα λόγια, η ετερότητα δημιουργεί ένα δίπολο αντίθεσης - «εμείς» και «αυτοί» - μεταξύ δύο ομάδων, που θεωρούνται ομογενείς (Respect Words 2018: 35). Ο Baudrillard (1994) αναφέρει ότι *«ο ρατσισμός δεν υπάρχει όσο ο άλλος είναι Άλλος, όσο ο Ξένος παραμένει ξένος. Αρχίζει να υπάρχει όταν ο άλλος γίνεται διαφορετικός, δηλαδή επικίνδυνα κοντινός. Στο σημείο αυτό αρχίζει η εγρήγορση να τον κρατήσουμε σε απόσταση»*.

Στο πλαίσιο της ανάλυσης του δημοσιογραφικού λόγου είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι σε κάθε κείμενο συναντώνται απαραίτητα δυο στοιχεία, η πρόθεση του συντάκτη και η αδιευκρίνιστη θέληση του αναγνώστη. Σύμφωνα με την Τσιτσανούδη-Μαλλίδη (2006: 86) *«ο δημοσιογραφικός λόγος δεν περιορίζεται μόνον στην άντληση βιωμάτων και γεγονότων από την πλευρά των διαφόρων κοινωνικών ομάδων, αλλά παράλληλα επεκτείνεται και στον σχολιασμό αυτών των δεδομένων, συχνά μάλιστα καθ' υπερβολή με σκοπό άλλοτε να γίνει ο ίδιος περισσότερο θελκτικός και επομένως εμπορικός, και άλλοτε διότι προσαρμόζεται προς τις επιταγές της ιδιοκτησίας του μέσου ενημέρωσης που τον μεταδίδει και επιδιώκει έτσι να διευκολύνει τη συντήρηση της ισχύουσας κατανομής δύναμης και πλούτου μέσα στην κοινωνία»*. Η γλώσσα ως «μη κοινωνικά αθώα» (Barthes 1964: 19), «έρχεται να εξυπηρετήσει τις διάφορες σκοπιμότητες, να εκφράσει

κοινωνική διαστρωμάτωση, αξίες, προλήψεις και άπειρους κοινωνικούς προσδιορισμούς, περιέχοντας και μεταφέροντας πολυάριθμες κοινωνικές και ιδεολογικές πληροφορίες ακόμη και με τις πιο απλές φράσεις» (Φραγκουδάκη 1999: 24). Με την παρανόηση, την ακατανοησία και τη φίμωση ή την καταστολή του αντιλόγου, η «ιδεολογική γλώσσα» ασκεί ουσιαστικά βία στον δέκτη (ό.π.: 154–155, 182).

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η καλλιέργεια των στερεοτύπων, και δη των αρνητικών, διευκολύνεται και διαιωνίζεται (Τσιτσανούδη-Μαλλίδη 2020). Στην περίπτωση που ο δημόσιος λόγος κινείται στο πλαίσιο της ρητορικής του μίσους, μπορεί να διαιωνίζει και να καλλιεργεί ρητά και άρρητα στερεοτυπικές συμπεριφορές και προκαταλήψεις σχετικές με τις κοινωνικές διακρίσεις και τον ρατσισμό, οι οποίες υφίστανται ή λανθάνουν σε μέρος της κοινότητας (Τσιτσανούδη-Μαλλίδη 2017β). Υπό αυτό το πρίσμα, οι έννοιες της προκατάληψης και του στερεοτύπου διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην παροχή μιας κατανοητής και ολοκληρωμένης εκδοχής για την προσέγγιση του προσφυγικού φαινομένου. Μέσα από τη διάταξη των λέξεων και φράσεων, όμως, τις επιλεγμένες σημασίες και τα λεξιλογικά μορφώματα, το κείμενο δύναται να μετασχηματίζεται παραμορφωτικά και ο συγγραφέας εστιάζοντας μεγεθυντικά στο στοιχείο της επικαιρότητας που επιθυμεί, να καθιστά αναπόφευκτη τη μία και μοναδική ερμηνεία.

Στο πλαίσιο μιας ευρύτερης μελέτης σχετικά με τις γλωσσικές αναπαραστάσεις των παιδιών προσφύγων σε σύγχρονα μέσα ενημέρωσης στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων<sup>3</sup>, και λαμβάνοντας υπόψη ότι η γλώσσα δεν εξιστορεί απλώς την πραγματικότητα αλλά αναδηγείται και αναδομεί τα γεγονότα και τις ανθρώπινες σχέσεις (Τσιτσανούδη-Μαλλίδη 2017α: 337), η παρούσα εργασία παρακολουθεί τον έντυπο δημοσιογραφικό λόγο της *Μυτιλήνης* και της *Χίου*, τον μήνα Σεπτέμβριο του 2015 και τον μήνα Σεπτέμβριο του 2016. Συγκεντρώνει δεδομένα από τις εφημερίδες *Δημοκράτης της Μυτιλήνης* και *Πολίτης της Χίου*, λόγω της εύλογης κρισιμότητας του γεωγραφικού κριτηρίου. Τα δύο νησιά λειτούργησαν ως πύλες εισόδου χιλιάδων προσφύγων και μεταναστών και η βιωματική ένταση των γεγονότων προσδιόρισε σε μεγάλο βαθμό την καταγραφή και μετάδοσή τους.

Για την ανάλυση των δεδομένων, χρησιμοποιούνται οι βασικές αρχές της *Κριτικής Ανάλυσης Λόγου*, σύμφωνα με την οποία η γλωσσική υπόσταση εμφανίζεται σχεδόν πάντοτε προ-παρασκευασμένη, δηλαδή οργανωμένη και προετοιμασμένη από τις κυρίαρχες ιδεολογίες και το ευρύτερο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον (Γεωργακοπούλου & Γούτσος 1999: 41· Fairclough 2003). Ο Περικλής Πολίτης (2001) υποστηρίζει ότι «η γλωσσολογία

<sup>3</sup> Δερβένη Ε. (2020). *Απεικονίσεις παιδιών προσφύγων σε σύγχρονα μέσα ενημέρωσης* [Διδακτορική Διατριβή]. Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

και η ανάλυση λόγου ειδικότερα ενδιαφέρονται για την υπόρρητη έκφραση της ιδεολογίας, όπως αυτή κωδικοποιείται στις γραμματικές και λεκτικές επιλογές ενός συντάκτη ή ομιλητή». Υπό αυτή την έννοια, οι λέξεις, οι διατυπώσεις, οι χρήσεις της γλώσσας δεν είναι πάντοτε χωρίς βαθύτερο εννοιολογικό περιεχόμενο (Τσιτσανούδη-Μαλλίδη 2017β). Όπως και οι αποσιωπήσεις, μεταφέρουν μηνύματα, υπονοούν, αποδυναμώνουν ή ενισχύουν στερεότυπα, επηρεάζουν και κανονίζουν στάσεις ζωής.

## **2. Η ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ**

### **2.1. Αντικείμενο και στόχος της έρευνας**

Στο πλαίσιο της ευρύτερης έρευνας που πραγματοποιήθηκε στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων (Δερβένη 2020) η παρούσα μελέτη επιχειρεί να αναδείξει την ιδεολογική λειτουργία του λόγου στο νησιωτικό τύπο της Μυτιλήνης και της Χίου, μέσα από την μελέτη του τρόπου με τον οποίο κατασκευάζεται η εικόνα της παιδικής ηλικίας. Δεν περιορίζεται στην ανίχνευση μόνο των θετικών όψεων της αναπαράστασης των παιδιών προσφύγων (το παιδί ως «θύμα») στον ελληνικό τύπο, αλλά επιχειρεί να διερευνήσει και να καταγράψει και τον παράλληλο «αντίρροπο» λόγο, δηλαδή αρνητικές όψεις της αναπαράστασης των παιδιών προσφύγων (το παιδί ως «απειλή»).

### **2.2. Μεθοδολογία της έρευνας**

Με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου επιχειρούμε να καταγράψουμε και να αναλύσουμε υλικό από τα πρωτοσέλιδα των συγκεκριμένων εφημερίδων, ρεπορτάζ, τίτλους ειδήσεων και διερευνούμε, μεταξύ άλλων, τον τρόπο παρουσίασης της ειδησης, τη μορφολογία των κειμένων, τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του περιεχομένου τους, τις τυχόν μεροληπτικές περιγραφές και την αναπαραγωγή εκφραστικών «κλισέ» και στερεοτύπων στο σώμα των δημοσιογραφικών κειμένων.

Η παρούσα έρευνα επιχειρεί να καταγράψει τα ρητά ή υπόρρητα μηνύματα μέσα από την αναπαράσταση της παιδικής προσφυγικής ηλικίας και βασίζεται στην έντυπη έκδοση δύο ημερησίων εφημερίδων στη Μυτιλήνη και στη Χίο (*Δημοκράτης της Μυτιλήνης*, *Πολίτης της Χίου*), που δέχτηκαν μεγάλο κύμα προσφύγων.

Το εξεταζόμενο δείγμα έχει δημοσιευθεί κατά τη διάρκεια του Σεπτεμβρίου του 2015 και του Σεπτεμβρίου του 2016 (Τσιτσανούδη & Δερβένη 2021· Δερβένη 2020). Ειδικότερα, η επιλογή του Σεπτεμβρίου του 2015 αφορά μία περίοδο ιδιαίτερα βεβαρημένη πολιτικά, καθώς σε αυτό το διάστημα σημειώθηκαν γεγονότα, τα οποία σε μεγάλο βαθμό επηρέασαν ένα σημαντικό τμήμα τόσο της ειδησεογραφικής θεματολογίας, όσο και του τρόπου παρουσιάσής της.

Η εντεινόμενη τότε οικονομική κρίση, σε συνδυασμό με την προσφυγική, συνέθεσαν ένα σκληρό πρόσφορο και δεκτικό σε ρατσιστική ρητορική και ξενοφοβικό λόγο. Έναν χρόνο αργότερα, δηλαδή τον Σεπτέμβριο του 2016, οι αφίξεις των προσφύγων συνεχίστηκαν με αμείωτο ρυθμό. Επιπλέον, μετά το κλείσιμο των συνόρων και τη συμφωνία Ευρωπαϊκής Ένωσης – Τουρκίας τον Μάρτιο 2016, τόσο το νομικό καθεστώς όσο και οι προοπτικές μετεγκατάστασης σε άλλη χώρα των διαφόρων ομάδων προσφύγων στην ενδοχώρα και τα νησιά άρχισαν να διαφοροποιούνται. Τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου αποτελούν μία ιδιαίτερη περίπτωση. Μετά την κοινή Δήλωση Ε.Ε. – Τουρκίας<sup>4</sup>, διαμορφώθηκε ένα ιδιόμορφο καθεστώς με υποχρεωτική παραμονή-αποκλεισμό των προσφύγων. Ως αποτέλεσμα, ο πληθυσμός των προσφύγων στα νησιά σχεδόν τετραπλασιάστηκε το διάστημα από τον Μάρτιο έως τον Οκτώβριο του 2016. Τον μεγαλύτερο όγκο προσφύγων δέχτηκαν καθόλη τη διάρκεια της κρίσης η Λέσβος και η Χίος.

### 3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

#### 3.1. Πίνακες Δεδομένων

| Σεπτέμβριος 2015 (1/9 έως 30/9/2015) |                                                               |                                          |
|--------------------------------------|---------------------------------------------------------------|------------------------------------------|
| Εφημερίδες                           | Αριθμός Δημοσιευμάτων για το προσφυγικό-μεταναστευτικό ζήτημα | Αριθμός Αναπαράστάσεων παιδιών προσφύγων |
| Δημοκράτης της Μυτιλήνης             | 139                                                           | 25                                       |
| Πολίτης της Χίου                     | 39                                                            | 11                                       |

**Πίνακας 1:** Αριθμός δημοσιευμάτων για το προσφυγικό-μεταναστευτικό ζήτημα ανά εφημερίδα και αριθμός αναπαράστάσεων παιδιών προσφύγων ανά εφημερίδα

<sup>4</sup> Στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος Δράσης για τη Μετανάστευση, «η Τουρκία, η οποία αποτελούσε την τελευταία χώρα διέλευσης των προσφύγων πριν την είσοδό τους στα ευρωπαϊκά εδάφη, εκτιμήθηκε ως σημαντικός εταίρος προκειμένου να αναχαιτιστούν τα μεταναστευτικά κύματα που κατέφθαναν στην Ευρώπη και να υλοποιηθούν οι στόχοι που εκφράστηκαν από την ΕΕ μέσω της μεταναστευτικής πολιτικής της. Η συνεργασία ΕΕ – Τουρκίας επί των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών έγινε στενότερη με την κοινή Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας για την επανεισδοχή των παράτυπων μεταναστών, όπως αυτή ανακοινώθηκε στις 18 Μαρτίου 2016», Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (18 Μαρτίου 2016). Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας, 18 Μαρτίου 2016. (<https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>)

| Σεπτέμβριος 2016 (1/9 έως 30/9/2016) |                                                               |                                          |
|--------------------------------------|---------------------------------------------------------------|------------------------------------------|
| Εφημερίδες                           | Αριθμός Δημοσιευμάτων για το προσφυγικό-μεταναστευτικό ζήτημα | Αριθμός Αναπαραστάσεων παιδιών προσφύγων |
| Δημοκράτης της Μυτιλήνης             | 107                                                           | 16                                       |
| Πολίτης της Χίου                     | 112                                                           | 10                                       |

**Πίνακας 2:** Αριθμός δημοσιευμάτων για το προσφυγικό-μεταναστευτικό ζήτημα ανά εφημερίδα και αριθμός αναπαραστάσεων παιδιών προσφύγων ανά εφημερίδα

Εστιάζοντας στη Μυτιλήνη και στη Χίο, ως μελέτη περίπτωσης, παρατηρείται εμφανής διαφοροποίηση ως προς την αναπαράσταση της παιδικής προσφυγικής ηλικίας σε σύγκριση με τις διερευνώμενες εφημερίδες εθνικής εμβέλειας (Δερβένη 2020). Έντονο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τις συγκεκριμένες νησιωτικές εφημερίδες, καθώς καταγράφεται ιδιαίτερα χαμηλό ποσοστό αναφορών σε παιδιά πρόσφυγες ως ξεχωριστή κοινωνική ομάδα, ως ανήλικα θύματα της προσφυγικής κρίσης και ως φορείς του δικαιώματος στην εκπαίδευση. Πιο συγκεκριμένα, τον Σεπτέμβριο του 2015 στην εφημερίδα *Δημοκράτης της Μυτιλήνης* από τις 25 συνολικά αναπαραστάσεις παιδιών προσφύγων, εντοπίζουμε 19 αναφορές σε παιδιά πρόσφυγες ως ξεχωριστή κοινωνική ομάδα, ενώ στον *Πολίτη της Χίου* από τις 11 συνολικά αναπαραστάσεις την ίδια περίοδο, καταγράφουμε 8 αναφορές σε παιδιά πρόσφυγες ως ξεχωριστή κοινωνική ομάδα. Παρόμοια, τον Σεπτέμβριο του 2016 στον *Δημοκράτη της Μυτιλήνης*, από τις 16 συνολικές αναπαραστάσεις παρατηρούμε 7 αναφορές σε παιδιά ως ξεχωριστή κοινωνική ομάδα και στον *Πολίτη της Χίου* από τις μόλις 10 συνολικές αναπαραστάσεις καταγράφουμε 6 αναφορές σε αυτή την ομάδα.

Όπως ήδη έχουμε επισημάνει, από το καλοκαίρι του 2015 καταγράφεται ένας ολοένα και αυξανόμενος αριθμός προσφυγικών αφίξεων προς τη χώρα μας. Οι περιοχές που δέχονται τον μεγαλύτερο όγκο των μετακινήσεων αυτών είναι τα νησιά του Βορειοανατολικού Αιγαίου, τα οποία λόγω της γειτνιάσής τους με τις ακτές της Τουρκίας αποτελούν τις πύλες εισόδου, αλλά συχνά και τους τόπους παραμονής των προσφύγων και των μεταναστών στην Ελλάδα. Το γεγονός αυτό προκαλεί μία σειρά από κοινωνικά, ανθρωπιστικά και οικονομικά άμεσα, βραχυπρόθεσμα, αλλά και μακροπρόθεσμα, ζητήματα. Εθελοντές, μη κυβερνητικές οργανώσεις, καθώς και η πλειονότητα των κατοίκων των τοπικών κοινωνιών της Λέσβου και της Χίου, συνέδραμαν στο έργο του κράτους και των επίσημων φορέων, επιδεικνύοντας αλληλεγγύη με στόχο την κάλυψη των

βασικών αναγκών των προσφύγων και μεταναστών. Είναι κρίσιμο, ωστόσο, για να διαπιστωθεί το μέγεθος και το εύρος των προβλημάτων που δημιουργείται στις συγκεκριμένες περιοχές από την πρωτόγνωρη άφιξη προσφύγων και μεταναστών, να συγκριθούν οι εν λόγω ροές με τον πληθυσμό των συγκεκριμένων νησιών, που εμπεριέχει στοιχεία για τις υποδομές και τις δυνατότητες τους να αντιμετωπίσουν το μεγάλο κύμα, δεδομένου ότι το σύνολο των προσφύγων και μεταναστών του 2015 είναι ίσο ή υπερβαίνει τον πληθυσμό των εν λόγω νησιών<sup>5</sup> (Υπουργείο Οικονομίας, Υποδομών Ναυτιλίας & Τουρισμού Σεπτέμβριος 2015).

Η χρήση του όρου<sup>6</sup> «λαθρομετανάστης» είναι εμφανής στον μειωμένο αριθμό δημοσιευμάτων που αφορούν σε παιδιά πρόσφυγες. Η ταυτότητα με την οποία οι εν λόγω εφημερίδες επιλέγουν να παρουσιάζουν σε γενικές γραμμές τους πρόσφυγες είναι αυτή του «λαθρομετανάστη» (Δερβένη 2020). Το πρώτο συνθετικό της λέξης «λάθρο-» είναι φορτισμένο με αρνητική σημασία και δημιουργεί συνειρμούς τύπου «λαθρεπιβάτης», «λαθρέμπορος» κτλ., τοποθετώντας στην ίδια μοίρα ανθρώπους που αναζητούν καλύτερη ζωή με άτομα που παραβιάζουν νόμους. Η Διεθνής Αμνηστία<sup>7</sup> δεν χρησιμοποιεί τον όρο «λαθρομετανάστης» ή «παράνομος μετανάστης» καθώς θεωρεί πως ο όρος «λαθραίος» ή «παράνομος» δεν είναι δόκιμος για έναν άνθρωπο. Είναι όρος που δημιουργεί αρνητικούς συνειρμούς και στερεί από τους μετανάστες την ανθρώπινη υπόστασή τους. Δεν πρόκειται για ουδέτερη, αλλά αντιθέτως για αρνητικά φορτισμένη λέξη, καθώς συνδέει εξ ορισμού μία ιδιότητα με την τέλεση παράνομων πράξεων. Ορισμένες αναφορές:

1. *συνεχείς ροές λαθρομεταναστών στην πόλη μας (Δημοκράτης της Μυτιλήνης, 1-9-2015)*
2. *στο έργο της μεταφοράς των λαθρομεταναστών από το νησί μας... (Δημοκράτης της Μυτιλήνης, 1-9-2015)*
3. *έντεκα λαθρομετανάστες... (Δημοκράτης της Μυτιλήνης, 3-9-2015)*
4. *επτά λαθρομετανάστες ... (Δημοκράτης της Μυτιλήνης, 17-9-2015)*
5. *έξι Σύριους λαθρομετανάστες, μεταξύ των οποίων ένα παιδί... (Δημοκράτης της Μυτιλήνης, 21-9-2015)*

<sup>5</sup>Συνοπτική Έκθεση «Επιπτώσεις από τις Ροές Προσφύγων στα Νησιά του Αιγαίου». Υπουργείο Οικονομίας, Υποδομών Ναυτιλίας & Τουρισμού, 17 Σεπτεμβρίου, 2015 (<https://www.tovima.gr/files/1/2015/09/22/ereyna.pdf>)

<sup>6</sup> Στην αναζήτηση του νοήματος των όρων «λαθρομετανάστης» στο λεξικό του Γ. Μπαμπινιώτη (Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Β' έκδοση, 2002) αναφέρεται σχετικά:

λάθρα: «κρυφά, χωρίς να γίνεται κανείς αντιληπτός». Να σημειωθεί ότι η λέξη «λάθρα» είναι αρχαιοελληνική.

λαθρομετανάστης: «πρόσωπο που μετακινείται και εγκαθίσταται σε χώρα άλλη από αυτήν της καταγωγής του, χωρίς να πληροί τους απαραίτητους όρους ή χωρίς να έχει περάσει από τις νόμιμες διαδικασίες».

<sup>7</sup> Διεθνής Αμνηστία. Ερωτήσεις και απαντήσεις για τα δικαιώματα των προσφύγων και μεταναστών. (<https://www.amnesty.gr/erwtiseis-kai-apantiseis>)

6. ...για την καταγραφή των λαθρομεταναστών...(Δημοκράτης της Μυτιλήνης, 25-9-2015)
7. Η σημερινή εικόνα έχει περίπου ως εξής: ...έλλειψη επαρκούς αστυνομικής δύναμης, πρόσφυγες, λαθρομετανάστες, παράνομοι μετανάστες κλπ. (Πολίτης της Χίου, 20-9-2016)

Στις αναφορές<sup>8</sup> του τοπικού τύπου για το μεταναστευτικό οι μετανάστες παρουσιάζονται ως απρόσωπες μάζες, ως οι «άλλοι». Οι αναταραχές στα νησιά της Μυτιλήνης και της Χίου εμφανίζονται ως απόρροια της παρουσίας των προσφύγων και σε συνδυασμό με την έκφραση ενός αρνητικού κλίματος δημιουργείται μία εδραιωμένη απειλή (Τσιτσανούδη & Δερβένη 2021). Οι μετανάστες εμφανίζονται ότι «εισβάλλουν» στη χώρα, παραβιάζουν τον νόμο, στοιβάζονται σε χώρους, εμπλέκονται σε συγκρούσεις και συμπλοκές με άλλους ομοεθνείς τους, συλλαμβάνονται, αναπαρίστανται ως εξαθλιωμένοι και απελπισμένοι. Η εκτεταμένη χρήση αξιολογικών επιθέτων, η χρήση μεταφορών και η πυροδότηση της συναισθηματικής σημασίας λέξεων-αξιών, που εύκολα μπορούν να ανακαλέσουν ψυχολογικούς συνειρμούς στο κοινό, οι φράσεις-«κλισέ» της δημοσιογραφικής γλώσσας και η διχαστική χρήση αντωνυμιών (η ομάδα του «εμείς» απέναντι στην ομάδα του «αυτοί») υπαγορεύουν μία συγκεκριμένη κοινωνική στάση στην κοινή γνώμη (Δερβένη 2020).

Συγκεκριμένα, μέσα από την ανάλυση των λόγων, απεικονίζεται έντονα η ποσοτική παρουσίαση των προσφυγικών μετακινήσεων είτε με ακριβή νούμερα («200.000 προσφυγόπουλα», «2.700 πρόσφυγες»), είτε με γενικές αριθμητικές εκφράσεις (π.χ. «χιλιάδες», «εκατοντάδες» κτλ.). Υποβιβάζονται σε μία απρόσωπη ομάδα άτυχων και δυστυχισμένων ανθρώπων με αποτέλεσμα να ελαχιστοποιείται ο συγκινησιακός αντίκτυπος της κατάστασής τους (Δερβένη 2020: 154). Οι πρόσφυγες αποτυπώνονται σαν μία απρόσωπη μάζα, ένα αριθμητικό σύνολο δυστυχισμένων και εξαθλιωμένων ανθρώπων, με ελάχιστη αναφορά στις προσωπικές ιστορίες. Τα αφηγηματικά και περιγραφικά μέρη που ακολουθούν συσσωματώνουν, όπως αναφέρει η Χουλιαράκη (2012: 188–189) τους πάσχοντες πρόσφυγες, τους εξισώνουν για μια ακόμη φορά με κάποιους αριθμούς, με αποτέλεσμα να συρρικνώνεται η συγκινησιακή φόρτιση και αντίδραση.

Παρατηρείται χρήση διχοτομικού λόγου, με τη βοήθεια του μεταφορικού λόγου. Λόγος γίνεται για «βάρος», «απειλή», «άσχημο καιρικό φαινόμενο» ή «φυσική καταστροφή». Ειδικότερα, «το προσφυγικό είναι βαρύ φορτίο», «είναι κύμα», «πλημμύρα», «ρεύμα», «ποτάμι», αλλά και «πεδίο πολεμικής μάχης».

<sup>8</sup> Αναλυτικά οι αναφορές των εφημερίδων «Δημοκράτης της Μυτιλήνης» και «Πολίτης της Χίου» για το μεταναστευτικό-προσφυγικό ζήτημα: Δερβένη, Ε. (2020). *Απεικονίσεις παιδιών προσφύγων σε σύγχρονα μέσα ενημέρωσης*. Διδακτορική Διατριβή. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών.

Ενδεικτικά παραδείγματα αναφορών:

1. Εκρηκτικές διαστάσεις έχει λάβει πλέον το ζήτημα της αθρόας εισροής στην Ελλάδα...η υπομονή των Λέσβιων έχει πλέον εξαντληθεί...το πρόβλημα διογκώθηκε επικίνδυνα...υγειονομική βόμβα που μας απειλεί...θα κλαίμε...συνεχείς ροές λαθρομεταναστών...η συντριπτική πλειοψηφία των λαθρομεταναστών έρχεται από χώρες που έχουν υψηλό επικόλασμό λοιμωδών νόσων...άνιση μάχη που δίνουμε καθημερινά...μεταφορά των λαθρομεταναστών από το νησί μας... (Δημοκράτης της Μυτιλήνης, 1-9-2015)
2. Φτάσαμε στο σημείο να καταστρέφονται τα πάντα γύρω μας...Ζούμε σε μία κόλαση...θέλουμε την ηρεμία μας, την ασφάλειά μας, τη σωματική και την υγειονομική...δεν θέλουμε την εισβολή κανενός...οι αριθμοί των λαθρομεταναστών που συγκεντρώνονται καθημερινά είναι πλέον μη διαχειρίσιμοι και η κατάσταση έχει ξεφύγει από κάθε έλεγχο...τα ατελείωτα ρεύματα λαθρομεταναστών...εκρηκτικές διαστάσεις έχει λάβει πλέον το ζήτημα της αθρόας εισροής στην Ελλάδα... (Δημοκράτης της Μυτιλήνης, 2-9-2015)
3. Η Λέσβος σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης...Ορατή η κοινωνική έκρηξη...η προ των πυλών εξάπλωση επιδημιών με τα πρώτα κρούσματα να έχουν κάνει την εμφάνισή τους...η έκρηξη έρχεται...το φαινόμενο θα πάρει ανεξέλεγκτες καταστάσεις...Η πλήρης καταστροφή...Να «καθαρίσει» το λιμάνι...ανεξέλεγκτη εισροή προσφύγων... (Δημοκράτης της Μυτιλήνης, 3-9-2015)
4. Ξυπνήστε...απομάκρυνση των λαθρομεταναστών...που εισβάλλουν στο νησί μας...επειδή γεννώνται πέραν των άλλων και σοβαρά θέματα ασφάλειας και υγείας...λόγω της αθρόας έλευσης μεταναστών...Δραματική έκκληση...αποσυμφόρηση της Λέσβου από τους λαθρομετανάστες...καθημερινές αναταραχές...Εκτεταμένα επεισόδια παντού. Δραματικές ώρες και μέρες εξακολουθεί να ζει η Λέσβος...Θα κλαίμε...Σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης... (Δημοκράτης της Μυτιλήνης, 5-9-2015)
5. Ψυχραιμία...Κόλαση. Εκπέμπεται σήμα κινδύνου. Η εισβολή προχωρά... Οι λαθρομετανάστες οργανώνονται κατά δεκάδες στα στενά της πόλης ...Εφιαλτική είναι η εικόνα στην υπό κατάληψη Μυτιλήνη. Το νησί έχει μετατραπεί σε επίκεντρο βίαιων συγκρούσεων, αλλά και σε έναν απέραντο καταυλισμό με χιλιάδες μετανάστες...πώς προστατεύεται η ελευθερία των ντόπιων και τα δικαιώματά τους;...Άρχισαν τα όργανα. Επιθέσεις με μολότωφ...Ζημιές...Φωτιές...ο λεσβιακός λαός νοιώθει να είναι απροστάτευτος... (Δημοκράτης της Μυτιλήνης, 8-9-2015)
6. Δώστε λύση πριν προκύψουν τα χειρότερα...Μέχρι τώρα η Χίος...αντιμετωπίζει τα κύματα επισκεπτών με σχετική αντοχή...Πέντε νησιά

- «βουλιάζουν» από μετανάστες...δέχονται το μεγαλύτερο κύμα των μεταναστευτικών ροών...Μη διαχειρίσιμη η κατάσταση στο Βόρειο Αιγαίο.....(Πολίτης της Χίου, 4-9-2015)
7. Ωρολογιακή βόμβα...Χάος...(Πολίτης της Χίου, 24-9-2015)
  8. Παραμένουν...Από το περασμένο καλοκαίρι που οι αφίξεις των λαθρομεταναστών γινόταν κατά χιλιάδες...θύμιζαν το περσινό δράμα...(Δημοκράτης της Μυτιλήνης, 1-9-2016)
  9. Επιβεβλημένες ενέργειες...Άμεση αποσυμφόρηση της Λέσβου...Δυναμικό «όχι»...τα πράγματα τείνουν να εκτροχιαστούν...τούτα τα νησιά ήταν αδύνατον ν' ανταπεξέλθουν σ' αυτό το προσφυγικό «τσουνάμι». (Δημοκράτης της Μυτιλήνης, 7-9-2016)
  10. Έχει χαθεί ο έλεγχος...οι κάτοικοι δεν αντέχουν άλλο τους καθημερινούς βανδαλισμούς στα κτήματά τους, τις φωτιές, τις φασαρίες και τους τραμπουκισμούς...(Δημοκράτης της Μυτιλήνης, 20-9-2016)
  11. ....το προσφυγικό βάρος...η επόμενη μέρα της καταστροφής...εκτεταμένες συμπλοκές μεταξύ μεταναστών...(Δημοκράτης της Μυτιλήνης, 21-9-2016)
  12. Φόρτωμα της διαχείρισης του μεταναστευτικού όλης της Ευρώπης αποκλειστικά στην Ελλάδα, που με τη σειρά της το έχει φορτώσει στη Λέσβο και στη Χίο...Ο τουρισμός στη Λέσβο είναι ετοιμοθάνατος...Η κατάσταση εκεί είναι στην κυριολεξία τραγική και ανά πάσα στιγμή μπορεί να ξεσπάσει διαμάχη, καυγάς, κόντρα, εξέγερση...(Δημοκράτης της Μυτιλήνης, 22-9-2016)
  13. Η αγανάκτηση των κατοίκων έχει ξεχειλίσει από τα προβλήματα που τους έχει δημιουργήσει η παρουσία των προσφύγων... Να σώσουμε οτιδήποτε σώζεται...έχει αποτρέψει χιλιάδες επισκέπτες να επιλέξουν το βορειανατολικό Αιγαίο για τις διακοπές τους...(Πολίτης της Χίου, 2-9-2016)
  14. «Βόμβα» έτοιμη να σκάσει...Το μεταναστευτικό πνίγει την υπομονή της κοινωνίας...Σε ωρολογιακή βόμβα που είναι άγνωστο πότε ακριβώς θα εκραγεί τινάζοντας στον αέρα την κοινωνική συνοχή...δημιουργεί μία έκρυθμη κατάσταση...αυξανόμενα κρούσματα βίας και παραβατικότητας...Μαχαιριά στην κοινωνική συνοχή...Αναστατωμένοι οι κάτοικοι...δεν ανησυχούν πια μόνο για την ποιότητα της ζωής αλλά για την ίδια τη ζωή τους...Το τελευταίο οδυνηρό επεισόδιο έγινε η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι... Το κλίμα είναι έκρυθμο...(Πολίτης της Χίου, 5-9-2016)
  15. Ζητούμενο η ασφάλεια των πολιτών...ως αποτέλεσμα των δεκάδων κρουσμάτων παραβατικότητας που παρουσιάζονται...ολοένα και αυξάνεται ο αριθμός των προσφύγων στο νησί...αυξάνονται τα καραβάνια με τους πρόσφυγες...στη Χίο οι επόμενοι μήνες θα είναι εξαιρετικά δύσκολοι...υποβάθμιση της ποιότητας της ζωής και της

*καθημερινότητας...ζητούμενο η προστασία...(Πολίτης της Χίου, 7-9-2016)*

16. *Η κατάσταση χαρακτηρίστηκε έκρυθμη...οι μεταναστευτικές ροές ανέβηκαν κατακόρυφα...το νησί δοκιμάζει επί μακρόν τις αντοχές του... Ας συνυπολογίσουμε δε και την αύξηση της παραβατικότητας που έχει φτάσει σε πρωτόγνωρα επίπεδα, παγιώνοντας ένα κλίμα ανασφάλειας που δεν έχει προηγούμενο...(Πολίτης της Χίου, 8-9-2016)*

17. *Αυξάνονται και πληθύνονται...η κατάσταση έχει ξεφύγει από κάθε έλεγχο...οι επιπτώσεις στην κοινωνία της Χίου είναι ανεπανόρθωτες... Γιατί αφού θα φύγουν οι λαθρομετανάστες χρειάζονται επέκταση των υποδομών;...Ξεσηκώνονται οι κάτοικοι...(Πολίτης της Χίου, 9-9-2016)*

18. *Σε πλήρη αποσύνθεση...Οποία κατάντια για μας και το νησί μας...η κατάσταση πάει από το κακό στο χειρότερο...(Πολίτης της Χίου, 15-9-2016)*

19. *Ο τόπος χρειάζεται λύσεις...προβλήματα που έχουν προκληθεί στις νησιώτικες κοινωνίες...Όχι άλλα HOT SPOTS στη Χίο...ρημαγμένο τόπο μας...Στο νησί μιλάνε τα κόκκαλα και οι θυσίες των προγόνων μας!...(Πολίτης της Χίου, 26-9-2016)*

#### **4. ΟΙ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΟΝ ΤΟΠΙΚΟ ΤΥΠΟ**

Στο πλαίσιο του ενδιαφέροντος για την παρούσα μελέτη είναι σημαντικό να επισημάνουμε ότι μεταξύ ομάδων ανθρώπων που έχουν βιώσει τις τραγικές συνέπειες του πολέμου και των εμφυλίων αναταραχών, την προσφυγιά, την απώλεια της οικογένειας και του οικείου περιβάλλοντος συμπεριλαμβάνονται και παιδιά, τα οποία αποτελούν μία ευάλωτη πληθυσμιακά ομάδα που αντιμετωπίζει δυσκολίες τόσο πριν τη μετάβαση στη χώρα υποδοχής, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, όσο και μετά την άφιξη.

Η ανάλυση των αναπαραστάσεων της παιδικής ηλικίας στον εθνικό τύπο συνδέεται με διάφορες συρραφές λόγου, που οδηγούν σε ποικίλες ερμηνείες και προβολές (Δερβένη 2020). Συχνά παρατηρήθηκαν στο ίδιο άρθρο θετικές και αρνητικές αναφορές που ενέπιπταν σε διαφορετικές κατηγορίες. Σε γενικές γραμμές, υποστηρίζεται ότι η κυρίαρχη αναπαράσταση των παιδιών προσφύγων είναι θετική, υπό την έννοια της αναπαράστασης τους ως «αθώα πλάσματα» ή «σιωπηλά θύματα», ενώ ο ρατσιστικός λόγος εμφανίζεται περιθωριοποιημένος και υπόρρητος (Δερβένη 2020: 265).

Ωστόσο, είναι σημαντικό να επισημάνουμε ότι, παρόλη την αντιφατικότητα, ο ρομαντικός λόγος γύρω από την εικόνα του παιδιού παραμένει πολύ ισχυρός μέχρι και σήμερα και είναι αυτός που παρουσιάζει το παιδί ως από τη φύση του ως καλό και αθώο. Οι εν λόγω εφημερίδες φαίνεται να διατηρούν σε σημαντικό βαθμό τα δικαιώματα των παιδιών στην ημερήσια διάταξη της θεματολογίας των

ειδήσεών τους. Η επικράτηση της ρομαντικής αναπαράστασης του παιδιού μέσα από τα δημοσιογραφικά κείμενα είναι εμφανής στις εφημερίδες εθνικής εμβέλειας.

Σε αντίθεση με τις μεταφορές που αναπαριστούν τα παιδιά πρόσφυγες ως αβοήθητα, αδύναμα και θύματα του πολέμου παράγοντας μια θετική οπτική (Δερβένη 2020), οι απεικονίσεις της παιδικής ηλικίας στον τοπικό τύπο είναι περιορισμένες έως πολύ περιορισμένες.

Όπως παρατηρούμε στο σημείο-κέντρο ή επίκεντρο του κάθε συμβάντος, εκεί όπου δηλαδή παρατηρείται αθρόα προσέλευση προσφύγων και αναταράσσεται η τοπική κοινωνία, οι γλωσσικές αναπαραστάσεις στον τύπο των νησιώτικων εφημερίδων υπηρετούνται μέσω ενός πολύ έντονου και σημασιολογικά ιδιαίτερα επιβαρυσμένου γλωσσικού ρεπερτορίου. Το λεξιλόγιο «στην καρδιά» των γεγονότων είναι σχεδόν πολεμικό, υποβάλλει σε έναν διαρκή συναγερμό, με λέξεις και φράσεις σοβαρά στιγματισμένες με τα στοιχεία της υπερβολής ή ακόμα και της εμπορευματοποίησης. Αισθήματα απειλής και φόβου προς το άγνωστο και ξένο κυριάρχησαν σε μερίδα του πληθυσμού και ως εκ τούτου πυροδότησαν τις αφηγήσεις του τοπικού τύπου.

Παρατηρήσαμε, λοιπόν, ότι ο τοπικός τύπος διαφέρει από τα εθνικά μέσα. Είναι γεγονός ότι πολλές από τις διαφορές εδράζονται στη φυσική εγγύτητα και την εντοπιότητα των μέσων, καθώς και στην εδραιωμένη και απαραίτητη αλληλεπίδρασή τους με το κοινό (Δερβένη 2020: 256). Δεν καταγράφονται αναφορές στην παιδική ηλικία, γεγονός που θα μπορούσε να αιτιολογηθεί με βάση την αντίληψη ότι η κάλυψη του κόσμου των παιδιών περισσεύει ως μία πολυτέλεια ή και πλεονασμός, όταν ο κόσμος των ανηλίκων είναι αυτός που δοκιμάζεται, ελέγχεται, και κυριαρχεί. Το ίδιο φαίνεται να ισχύει και σε αντίστοιχες περιόδους κρίσεων, όπως λόγου χάρη κατά τη διάρκεια της εφαρμογής των μνημονίων στην Ελλάδα, όταν και οι περισσότερες αναφορές αφορούσαν στον κόσμο των ενηλίκων και όχι των ανηλίκων.

Φαίνεται πως χρειάζεται ευρύτερα η καλλιέργεια μιας συλλογικής κουλτούρας και ευαισθητοποίησης περί το παιδί, τον κόσμο του, τις ανάγκες του. Συχνά η ειδησεογραφία το προσπερνά, καθώς εστιάζει κατά κύριο λόγο μόνον όταν πρόκειται για τραγικές περιπτώσεις, φόνου, φτώχειας ή επιβίωσης. Εάν μιλάμε για την ανάγκη αλλαγής και αναθεώρησης μιας υπάρχουσας αντίληψης, είναι προφανές, ότι απαιτείται αναστοχασμός και μεταβολές με βάση την καλλιέργεια της ενσυναίσθησης και της κουλτούρας αλληλεγγύης. Η προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών στον χώρο των ΜΜΕ είναι σημαντικό και ευαίσθητο θέμα. Το ζητούμενο είναι να ασκήσουν τα ίδια τα μέσα ενημέρωσης την αρμόζουσα επιρροή, ώστε να αμβλυνθούν τα στερεότυπα και η αναπαραγωγή των κοινωνικών προκαταλήψεων και να βελτιωθεί η εικόνα του κοινού έναντι των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.

## 5. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Συμπερασματικά, το τοπικό πλαίσιο με εστίαση στα νησιά της Μυτιλήνης και της Χίου σχετίζεται σοβαρά με το φαινόμενο της αποσιώπησης ή της μη προβολής των θεμάτων που αφορούν στην παιδική ηλικία. Στον λόγο των νησιωτικών εφημερίδων για το προσφυγικό-μεταναστευτικό ζήτημα απουσιάζει σταθερά η φωνή των παιδιών και παρατηρείται σε μερίδα δημοσιευμάτων μία ρητορική φόβου, ένας λόγος που υποδαυλίζει φοβικά σύνδρομα και απευθύνεται στους αναγνώστες με ιδεολογικά και συμβολικά φορτισμένους όρους.

Η απουσία των απεικονίσεων των παιδιών είναι ένα ζήτημα που χρειάζεται ευρύτερη μελέτη. Δεν είναι άλλωστε η πρώτη φορά που σε περιόδους κρίσεων τα παιδιά δεν φωτίζονται επαρκώς στον λόγο της δημόσιας σφαίρας (πολιτικά και δημοσιογραφικά κείμενα). Και όταν αυτό συμβαίνει, η παρουσίαση θυμίζει ένα εκκρεμές, το οποίο κινείται μεταξύ δύο άκρων. Άλλοτε τα παιδιά ηρωοποιούνται κι άλλοτε θυματοποιούνται. Δίδεται η εντύπωση, ότι για να καταγραφεί η περίπτωση ή η ιστορία ενός παιδιού, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η εκπλήρωση του στοιχείου της υπερβολής, της ακρότητας ή της δραματοποίησης. Αντίστοιχα, και κατά τη διάρκεια της εφαρμογής των μνημονίων στην Ελλάδα (2010 – 2018), οι περιγραφές των παιδιών απουσίαζαν συστηματικά από τον τύπο, αναφορικά με τα δημοσιογραφικά κείμενα. Απεναντίας, αρκετές ήταν οι αναφορές στον διαφημιστικό λόγο, στον οποίο καταγραφόταν ενός είδους «συμπόνια» και «αλληλεγγύη».<sup>9</sup> Γεγονός που προκαλεί έναν προβληματισμό, σε σχέση με την παρουσίαση των σοβαρών κοινωνικών ζητημάτων και τη δημοκρατικότητα του αγαθού της ενημέρωσης. Ένα στοιχείο που υπονομεύεται για δύο κυρίως λόγους, την επιβολή της ιδεολογικής λειτουργίας, μέσω της προπαγάνδας και την εμπορευματοποίηση της είδησης, στο πλαίσιο μιας κυνικής ή πάντως χωρίς ειλικρινή ενσυναίσθηση, καταγραφής των σύγχρονων πραγματικοτήτων.

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Baudrillard 1994: J. Baudrillard, *Simulacra and Science Fiction, Simulacra and Simulation*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Barthes 1964: R. Barthes, *Le degree zero de l'écriture*. Paris: Gonthier.
- Γεωργακοπούλου & Γούτσος 1999: Α. Γεωργακοπούλου, Δ. Γούτσος, *Κείμενο και Επικοινωνία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

<sup>9</sup> Βλ. και Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, Ν. (2015). «Γλωσσικές απεικονίσεις των παιδιών και των νηπίων σε ελληνικές μεταμνημονιακές διαφημίσεις». Διοργάνωση και συντονισμός συμποσίου με τίτλο «Παιδί και αφηγήματα της οικονομικής κρίσης: Συγχρονικές καταγραφές και αναλύσεις». 3<sup>ο</sup> Πανελλήνιο Συνέδριο Ψυχολογικής Εταιρείας Βορείου Ελλάδος (ΨΕΒΕ) σε συνεργασία με το Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Ιωάννινα, 9-11 Οκτωβρίου. *Βιβλίο Περιλήψεων*. {Δεν εκδόθηκαν πρακτικά}.

- Δερβένη 2020: Ε. Δερβένη, *Απεικονίσεις παιδιών προσφύγων σε σύγχρονα μέσα ενημέρωσης* [Διδακτορική Διατριβή]. Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- Fairclough 2003: N. Fairclough, *Analyzing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge.
- Malkki 1995: L. Malkki, Refugees and Exile: From 'Refugee Studies' to the National Order of Things. *Annual Review of Anthropology*, 24, 495–523.
- Malkki 1996: L. Malkki, Speechless Emissaries: Refugees, Humanitarianism, and Dehistoricization. *Cultural Anthropology*, 11(3), 377–404.
- Πολίτης 2001: Π. Πολίτης, Μέσα Μαζικής ενημέρωσης: το επικοινωνιακό πλαίσιο και η γλώσσα τους. Στο Α. Φ. Χρηστίδης (επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός για τη Γλώσσα*, (σσ. 114–120). Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας [Online], [[http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema\\_b10/index.html](http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_b10/index.html)].
- Respect Words 2018: Respect Words, *Κώδικας Δεοντολογίας Για την Αντιμετώπιση της Ρητορικής του Μίσους. Δημοσιογραφική Κάλυψη Θεμάτων Μετανάστευσης και Μειονοτήτων. Προσέγγιση & Κατευθυντήριες Γραμμές* [Online], [[https://www.respectwords.org/wp-content/uploads/2018/04/Respect-Words-Ethical-Code-Greek-version\\_low.pdf](https://www.respectwords.org/wp-content/uploads/2018/04/Respect-Words-Ethical-Code-Greek-version_low.pdf)]
- Τσιτσανούδη-Μαλλίδη 2017α: Ν. Τσιτσανούδη-Μαλλίδη, *Ελληνική Γλώσσα, Πολιτισμός και ΜΜΕ. Από την Αρχαιοελληνική Γραμματεία έως σήμερα*. Αθήνα: Gutenberg.
- Τσιτσανούδη-Μαλλίδη 2017β: Ν. Τσιτσανούδη-Μαλλίδη, *Η δημοσιογραφική γλώσσα ως όχημα αξιολογικών κρίσεων και διάδοσης/συντήρησης αρνητικών στερεοτύπων. Σεμινάριο της ΕΡΤ με τίτλο «Δημοσιογραφία, Κοινωνία & Ρητορική του Μίσους. Αντιμετωπίζοντας τις νέες προκλήσεις»*. Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος RespectWords [Online], [<https://www.respectwords.org/el/seminar-ert/>].
- Τσιτσανούδη-Μαλλίδη 2020: Ν. Τσιτσανούδη-Μαλλίδη, *Η διάδοση των αρνητικών στερεοτύπων και αξιολογήσεων μέσω της γλώσσας – Η περίπτωση του δημοσιογραφικού λόγου*. 4ο Πανελλήνιο Συνέδριο Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης «Ανθρώπινα Δικαιώματα και Εκπαίδευση: Ξενοφοβία, Ομοφοβία, Σχολική Βία, Ενιαία Εκπαίδευση». Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ελληνική Κοινωνιολογική Εταιρεία.
- Τσιτσανούδη-Μαλλίδη & Δερβένη 2021: Ν. Τσιτσανούδη-Μαλλίδη, Ε. Δερβένη, *Παιδιά προσφύγων και ΜΜΕ. Γλωσσικές περιγραφές και κλίμακες έντασης*. Στο Ν. Τσιτσανούδη – Μαλλίδη & Δ. Βαρδαβάς (επιμ.) *Γλώσσα, Ηθική και Ιδεολογία στα ΜΜΕ* (σσ. 45–61). Αθήνα: Πεδίο.
- Thorbjornsrud 2015: K. Thorbjornsrud, Framing irregular immigration in western media. *American Behavioral Scientist*, 59(7), 771–782.

United Nations High Commissioner for Refugees, 2014: United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), Remarks by Antonio Guterres, United Nations High Commissioner for Refugees. *Conference on the Syrian Refugee Situation – Supporting Stability in the Region* [Online], [<http://www.unhcr.org/544fb4189.html>].

Φραγκουδάκη 1999: Α. Φραγκουδάκη, *Γλώσσα και Ιδεολογία*. Αθήνα: Οδυσσέας.

Χουλιάρáκη 2012: Λ. Χουλιάρáκη, *Το θέαμα της οδύνης*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.

**Eleni Derveni**  
**University of Ioannina**  
**Department of Early Childhood Education**

**Nikoletta Tsitsanoudis-Mallidis**  
**University of Ioannina**  
**Professor, Department of Early Childhood Education**

#### **LINGUISTIC REPRESENTATIONS OF PRINT JOURNALISTIC DISCOURSE OF MYTILENE AND CHIOS DURING SEPTEMBER 2015 AND SEPTEMBER 2016**

##### **Summary**

The present research brings to the fore the specific ways in which refugee children are portrayed in the journalistic discourse of Mytilene and Chios at two different time periods, with one-year time lag between them. More specifically, the print journalistic discourse of September 2015 and September 2016. It, also, highlights the profound effect of journalistic discourse on the public sphere at a socially and economically difficult time for Greece. The location of the head office of each medium plays an important role, considering that when this is found in the immediate vicinity with the refugees' reception areas, it is usually associated with a higher discourse dramatization. This study is based on the generally accepted argument that Mass Media and the publicly conveyed messages have serious implications in the construction of prejudices, negative stances and racist behaviour towards vulnerable social groups.

**Keywords:** Linguistic representations, Refugee children, Journalistic discourse